

هوشنگ نادریان

شرایط کنونی حرفه‌ی حسابرسی و مزایای نهاد ناظر

بحث نهاد نظارتی

در حرفه‌ی حسابرسی
اخیراً در مجامع مختلف
مطرح و نظرات متفاوتی

در مورد آن بیان شده است، اخیراً نیز در میزگردی به همت مجله‌ی «حسابدار رسمی» این موضوع به بحث گذاشته شود اینجانب نیز نظرات خود را در این زمینه مطرح کرد. چند سال قبل با استفاده از مدل‌های PESTLE و پنج نیروی پورتر و همچنین مدل SWOT تلاش کرده بودم تحلیلی از شرایط حرفه ارائه کنم که خلاصه‌ی آن در محورهای فرصت‌ها و قوت‌ها و ضعف‌ها را می‌توان به شرح ذیل مطرح کرد.

فرصت‌های جامعه عبارتند از:

- قوانین حامی حرفه که انجام حسابرسی را در بخش عمده‌ای از کسب‌وکار الزام آور نموده است.
- حمایت کلی سند چشم‌انداز از پایداری و توسعه‌ی اقتصادی، ارتقای سلامت، شفافیت و نظم و انضباط
- تأکیدات اساسی آموزه‌های دینی و اصول اخلاق حرفه‌ای بر رعایت اخلاقیات در حرفه
- حجم عظیم بازار بالقوه برای حرفه‌ی

حسابرسی به‌ویژه نیاز به خدمات حرفه‌ای
متنوع

- جایگاه رسمی و قانونی جامعه‌ی
حسابداران رسمی در نظارت و هدایت حرفه
- دسترسی نسبتاً آسان به منابع
دانشی روز دنیا

تهدیدهای جامعه عبارتند از:

- تأثیرپذیری عمده از تصمیم‌گیری
سیاسی که در شرایطی موجب فشار
عمده به حرفه می‌گردد
- فاصله گرفتن عمده از فناوری
روز حسابرسی و ریسک ورود بالقوه‌ی
مؤسسات بین‌المللی به بازار کشور
- عدم شناخت کافی ذی‌نفعان از مزایای
حرفه و عدم آمادگی صاحب‌کاران جهت
پرداخت حق‌الزحمه‌ی حسابرسی مناسب
- عدم تأمین نیازهای دانشی حرفه
توسط دانشگاه‌ها و مراجع حرفه‌ای
- وجود فاصله‌ی انتظارات ذی‌نفعان
با توانایی‌های حرفه و ابراز توقعات غیر
حرفه‌ای نزد صاحب‌کاران.
- وجود ابهامات در برخی قوانین که
تکالیفی برای حرفه‌ی حسابرسی ایجاد
کرده است.
- عدم تمکین به قوانین و
مالیات‌گریزی، عدم شفافیت و ضعف

در نظام حسابخواهی، پاسخ‌گویی و
حسابدهی و توجه به منافع عمومی در
محیط کسب‌وکار

- تعدد مراکز نظارتی به اعضای حرفه
و در عین حال ناکارآمدی نظارت مورد
عمل و برخورد متفاوت مراجع نظارتی با
موارد تخلف از اصول حرفه‌ای

- فراهم نبودن شرایط مناسب جهت
رقابت عادلانه و سالم در حرفه

همچنین نقاط قوت‌ها و ضعف‌های
حرفه‌ای می‌توان در موارد ذیل شناسایی
کرد.

**قوت‌های موجود جامعه را می‌توان
به شرح ذیل برشمرد:**

• وجود افراد باسابقه و علاقمند به کار
در حرفه
• تمایل افراد حرفه‌ای به ایفای نقش
در ارکان جامعه‌ی حسابداران رسمی و
برخی مراجع رسمی
• وجود راهبرد و سیاست‌های مشخص
جهت پیشرفت حرفه
• تعداد کثیر فارغ‌التحصیلان و
دانشجویان در رشته‌های حسابداری و
مالی
همچنین اهم موارد ضعف نیز به شرح
ذیل قابل احصا است:

- فاصله گرفتن از تکنولوژی روز دنیا در زمینه‌های حسابرسی به‌ویژه در بحث حسابرسی مبتنی بر مدیریت ریسک، فناوری اطلاعات، آمار و ...

- عدم ارتباط مستمر با مراجع حرفه‌ای بین‌المللی برای ارتقای سطح دانش حرفه‌ای و تبادل تجربیات و دانش روز

- عدم ارتباط مناسب جامعه با مراجع رسمی که نقش کلیدی و تأثیرگذاری در مسائل جامعه دارند

- مجهز نبودن حساب‌رسان به ارائه خدمات متنوع مورد ارائه‌ی مؤسسات بین‌المللی

- عدم اقدام مؤثر جهت به فعل درآوردن ظرفیت‌های قانونی جامعه به‌ویژه در زمینه‌ی بازار کار تعریف‌شده

- ضعف در جلب مشارکت اعضای جامعه در بهبود امور و ارائه‌ی نظرات اصلاحی به مراجع ذی‌صلاح در راستای ایجاد آینده‌ی پایدار

- عدم اقدام مناسب به‌منظور شناساندن حرفه و خدمات آن به ذی‌نفعان در جهت تقویت فرهنگ حسابداری و حسابرسی

طبق آخرین گزارش کمیته‌ی پذیرش و نظارت بر مؤسسات حسابرسی معتمد بورس چالش‌های حرفه به‌شرح ذیل معرفی شده که با نتایج تحلیل مقاله‌ی حاضر نیز هم‌راستا است:

- مراقبت از استقلال حساب‌رسان

- عدم الزام بسیاری از اشخاص حقوقی به استفاده از خدمات حساب‌رسان

- انتظارات متفاوت ذی‌نفعان از حرفه‌ی حسابرسی

- پذیرش کار بدون رعایت ضوابط حرفه‌ای (نرخ شکنی)

- کمبود نیروی انسانی واجد شرایط به‌دلیل پایین بودن حق‌الزحمه و توان مالی مؤسسات

- محدودیت امکانات آموزشی مراکز علمی و دانشگاهی

- فقدان ساختار کنترل کیفیت در مؤسسات حسابرسی

- فقدان کادر مالی مجرب در برخی

شرکت‌ها

از نظر نگارنده، عوامل کلیدی موفقیت حرفه را می‌توان در محورهای ذیل خلاصه کرد:

• کیفیت (پایبندی به استانداردهای حرفه‌ای و فناوری روز)

• پایبندی به اصول و اخلاقیات حرفه (به‌ویژه استقلال و درست‌کاری)

• ایجاد اطمینان و ارزش‌افزایی برای ذی‌نفعان

• توسعه و تنوع خدمات حرفه‌ای

با توجه به موارد پیش‌گفته، راه‌کارهای پیشنهادی به‌منظور برون‌رفت از مشکلات حرفه را می‌توان به‌شرح ذیل ارائه کرد:

• تقویت و یکپارچگی نظارت دولت، بر حرفه و ایفای نقش کارآمد جامعه‌ی حسابداران رسمی، بورس، مجامع عمومی بنگاه‌ها و مراجع نظارتی حاکمیت شرکتی (مانند کمیته‌ی حسابرسی) برای تأمین استقلال حساب‌رس و فراهم کردن انجام مطلوب خدمات حرفه‌ای

• حمایت دولت و مراجع ذی‌ربط از توسعه‌ی خدمات حرفه‌ای غیر الزامی ضمن تجهیز حرفه به توانایی انجام خدمات متنوع

• فراهم ساختن زمینه‌ی تجهیز جامعه‌ی حرفه‌ای به فناوری روز و تسهیل ارتباطات با تشکل‌های حرفه‌ای بین‌المللی

• تدوین راهبردهای لازم برای تفکیک وظایف سازمان حسابرسی از وظایف مؤسسات حسابرسی خصوصی

• به فعل درآوردن تمام زمینه‌های خدمات حرفه‌ای پیش‌بینی شده در قوانین و مقررات حسابداران رسمی

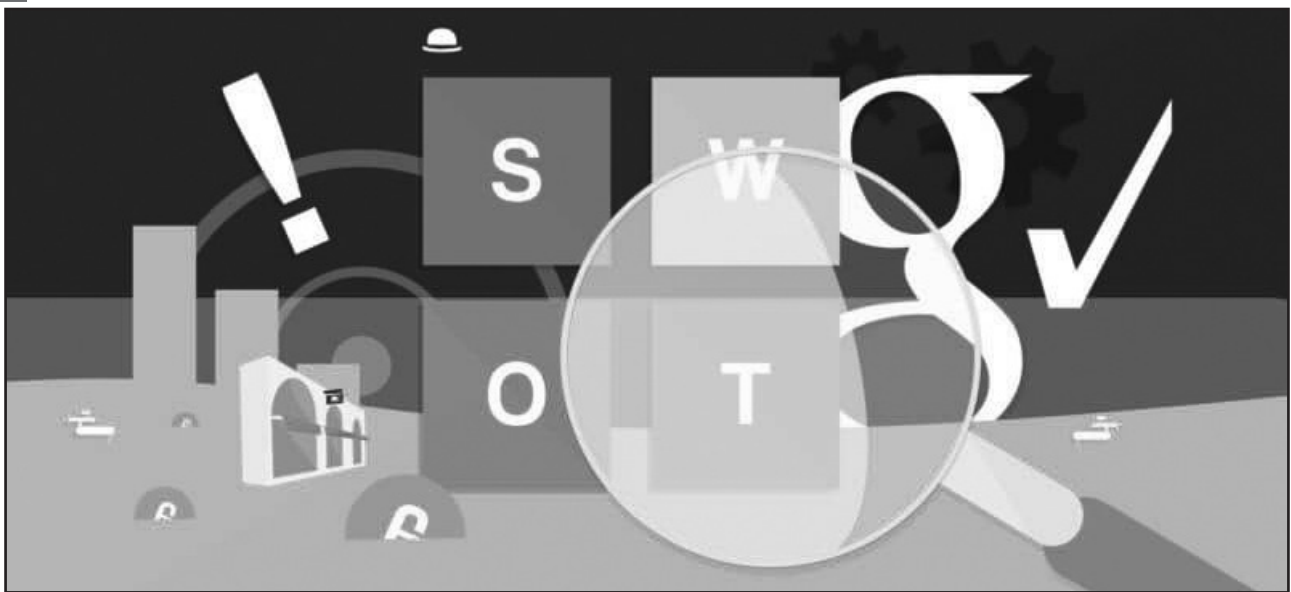
• ارتباط مناسب حرفه با ذی‌نفعان و تأثیرگذاری نتایج آن بر ساختار، فرآیندها و امور حرفه

• برنامه‌ریزی مناسب جهت تبیین درست ارزش‌ها و سالم‌سازی محیط حرفه از رقابت غیراصولی، نرخ‌شکنی و عدم رعایت اخلاق و موازین حرفه‌ای

در حال حاضر، نظارت‌های موجود بر حرفه مشتمل بر سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی متعدد و غیر یکسان برای همه‌ی بخش‌های حرفه‌ای اعمال می‌شود و از این‌رو در شرایط مطلوبی به سر نمی‌بریم. بحث اصلی این است که نظام ایجادشده و نظارتی که طبق مقررات خود جامعه انجام می‌دهد، به نحوی که سالانه یک‌بار پرونده‌ها و وضعیت عمومی مؤسسات را توسط کمیته‌های تخصصی خود، هیأت‌های انتظامی و واحد کنترل کیفیت چک می‌کند، آیا این نظارت کارآمد و مؤثر است؟ آیا می‌تواند حساب‌رسان را وادار کند استانداردهای حسابرسی و اخلاقیات را رعایت کنند؟

اعتقاد من این است حرفه‌ی حسابرسی بر دو پایه استوار است یکی استانداردها و دیگری اخلاق. پس نتیجه‌ی یک نظارت مؤثر و کارآمد باید این باشد که نتایج مطلوب حاصل شده است. به عبارت دیگر، محصول کار حسابرسی یعنی گزارش‌های حسابرسی با کیفیت مطلوبی صادر می‌شود. در حسابرسی این که آیا مجموعه اشکالاتی که در صورت‌های مالی واحد مورد رسیدگی هست به خوبی کشف می‌شود بحث کیفیت را شکل می‌دهد. مبحث دوم استقلال است. یعنی حالا که حساب‌رس این مسأله را کشف کرده آیا آن قدر مستقل هست که بتواند آن را ابراز و در گزارش مطرح کند. این دو را باید پایه‌های اصلی در نظر بگیریم: کیفیت کار و استقلال.

در جامعه‌ی حسابداران رسمی، اتصالات متعددی به دولت و بخش‌های دولتی وجود دارد که نمونه‌اش هیأت عالی نظارت است که مستقیماً توسط وزیر اقتصاد و دارایی منصوب می‌شوند. اما برداشت من این است که دولت در حال حاضر نظارت کارآمدی اعمال نمی‌کند. کمیته‌ی ویژه‌ای هم در جامعه درست شده که تخلفات خاص را دنبال می‌کند که مشابه هیأت عالی نظارت عمل می‌کند.

ورود سازمان بورس نیز به مسائل کیفی حسابرسی طبق آمار موجود عمدتاً متمرکز بر مؤسسات عضو جامعه متمرکز بوده و دامنه‌ی شمول آن کم‌تر سازمان حسابرسی را دربر گرفته است. ضمن آن‌که عمدتاً متمرکز بر صورت گزارش‌های حسابرسی بوده لذا نظارت جامعی نیست. در بخش حسابرسی دولتی هم بررسی مسائل کیفیت حسابرسی عمدتاً توسط ارکان داخلی سازمان انجام شده و هیأت عالی نظارت ورودی به مسائل کیفیت کارهای حرفه‌ای سازمان ندارد.

با توجه به مراتب بالا اعتقاد دارم ایجاد نهاد ناظر به حرفه کمک می‌کند تا وحدت و عدالت در کنترل کیفیت ایجاد کند و بحث استقلال ناظر بهتر تأمین شود. دنیا هم به این نتیجه رسیده و نهاد نظارتی مورد توجه اکثر کشورهای پیشرفته قرار گرفته است. البته در بحث ایجاد نهاد نظارتی مسائل کلیدی زیر وجود دارد که باید به آن توجه کرد. قطعاً اگر این نهاد به‌طور مناسبی شکل بگیرد مسائل کیفی کار حسابرسی، تأمین استقلال و رفع عقب‌ماندگی فناوری در حرفه را بهبود خواهد داد:

• جایگاه آن کجا باشد که بتواند موفق باشد؟
• مرجع تصویب قانون و مقررات آن

کجا باشد؟

• خصوصیات ارکان راهبری آن و نحوه‌ی انتخاب آنان؟
• منابع درآمد و نحوه‌ی انجام فرآیندهای آن چه‌گونه باشد؟
• نظارت را مستقیم انجام دهند یا غیر مستقیم؟

• حیطه‌ی نظارت چه باشد؟
• حیطه‌ی اختیارات آن، مثلاً استانداردگذار باشد یا خیر؟
• در تشخیص صلاحیت حسابداران رسمی هم دخالت کند یا خیر؟

برحسب تجربه‌ی سایر کشورها وظایف نهاد نظارتی را می‌توان چنین برشمرد:

• نظارت بر فعالیت‌های جامعه‌ی حسابداران رسمی و سازمان حسابرسی برای حصول از حسن جریان امور.
• اعلام نظر نسبت به صورت‌های مالی و گزارش‌های عملکرد جامعه و سازمان حسابرسی.

• نظارت مؤثر بر فعالیت‌های حرفه‌ای اعضای حرفه و انجام اقدامات انضباطی.
• نظارت بر برگزاری انتخابات شورای عالی جامعه.

• طبقه‌بندی رسمی مؤسسه‌های عضو جامعه برای استفاده‌ی بورس و سایر استفاده‌کنندگان.

• پذیرش استانداردهای حسابداری و حسابرسی و تأیید صلاحیت حسابداران رسمی

• تأیید نهایی ضوابط و مقررات و آیین‌نامه‌های حرفه که به‌عهده‌ی مراجع دولتی گذاشته شده است.

البته ایجاد نهاد ناظر در هر شرایطی تجربه بهبود نخواهد شد شرایط لزوم جهت موفقیت به نظر اینجانب شامل موارد ذیل است:

• عزم و اراده‌ی واقعی دولت در اهمیت دادن به خدمات حرفه‌ای و باور به تأثیر مثبت آن بر انتظام و سلامت امور؛
• عزم واقعی دست‌اندرکاران حرفه به پذیرش نظارت مستقل و مؤثر جهت ارتقای سطح کیفیت خدمات حرفه‌ای در راستای توسعه‌ی پایدار و منافع درازمدت حرفه؛

• عزم واقعی استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی و حسابرسی بر شفافیت، مسئولیت‌پذیری، قابلیت‌اتکای اطلاعات، جهت پایداری و توسعه‌ی کشور؛
• ایجاد جایگاه و ساختار مناسب و حرفه‌ای در نهاد نظارت؛

• استفاده از اشخاص ذی‌صلاح حرفه‌ای جهت اداره‌ی نهاد ناظر؛ و
• تدوین قوانین و مقررات لازم و دارای ضمانت اجرایی مناسب جهت نهاد ناظر. ■